

Azan och Tawhid

Azanen och Tawhid

Hur böneotropet definierar och bekräftar Guds Enhet – fem gånger om dagen

En studie grundad på sunnikällor

Inledning

Azanen (arabiska: *al-adhan*), böneotropet i Islam, är inte bara en praktisk kallelse till bön. Det är en teologisk proklamation – en högtidlig deklamation av Islams grundläggande trossats: att Allah är En och att Han allena förtjänar dyrkan. Fem gånger varje dag, från minareternas topp eller via moderna högtalaranläggningar, genomsyras luft och sinne av ord som kondenserar hela den islamiska tros läran till ett par korta meningar.

Denna artikel undersöker hur azanen – såväl direkt som indirekt – definierar och förankrar konceptet *Tawhid* (Guds Enhet) i den muslimska dagliga tillvaron. Analysen är genomgående grundad i sunnikällorna: hadithsamlingarna Sahih al-Bukhari och Sahih Muslim, lärda som Ibn Taymiyyah, Ibn al-Qayyim al-Jawziyyah, Ibn Kathir, al-Nawawi och al-Qurtubi, samt klassiska verk i akidah (trosläran).

Tawhid – en kortfattad begreppsbestämning

Tawhid är arabiskans ord för 'enande' eller 'Guds Enhet'. Sunni-lärde, med Ibn Taymiyyah i spetsen, har traditionellt delat upp Tawhid i tre ömsesidigt förstärkande kategorier: [\[1\]](#)

1. **Tawhid al-Rububiyyah** – Enhet i Herravälde: Allah allena är skaparen, upprätthållaren och styraren av universum.
2. **Tawhid al-Uluhiyyah** – Enhet i Dyrkan: Ingen annan än Allah förtjänar att dyrkas, böjas sig inför eller anropas.
3. **Tawhid al-Asma wa-l-Sifat** – Enhet i Namn och Egenskaper: Allahs namn och attribut är unika och tillkommer Honom allena, utan likhet med skapelsens egenskaper.

Muhammad ibn Abd al-Wahhab påpekar i *Kitab al-Tawhid* att den avgörande kategorin för frälsning – den som polyteister i alla tider har brutit i – är *Tawhid al-Uluhiyyah*: att rikta all dyrkan uteslutande till Allah.[\[2\]](#) Det är just denna sanning som azanen proklamerar med obrottslig konsekvens varje dag.

Azanens text

Den kanoniska azanen återges i Sahih al-Bukhari och Sahih Muslim och lydde ursprungligen så som Abdullah ibn Zayd (må Allah vara nöjd med honom) hörde den i en dröm, och som Profeten Muhammad ﷺ godkände.[\[3\]](#) Texten är:

اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ

Allahu Akbar, Allahu Akbar
(Allah är störst – fyra gånger)

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Ashhadu an la ilaha illa Allah
(Jag vittnar om att det inte finns någon sann gud utom Allah – två gånger)

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

Ashhadu anna Muhammadan rasulullah

(Jag vittnar om att Muhammad är Allahs sändebud – två gånger)

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

Hayya alas-salah

(Kom till bönen – två gånger)

حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ

Hayya alal-falah

(Kom till framgång – två gånger)

اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ

Allahu Akbar, Allahu Akbar

(Allah är störst – två gånger)

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

La ilaha illa Allah

(Det finns ingen sann gud utom Allah – en gång)

I Fajr-bönen (gryningsbön) tilläggs dessutom: *al-salatu khayrun min al-nawm* ('Bönen är bättre än sömn'), men denna tillägg påverkar inte azanens teologiska kärna.

Direkta uttryck för Tawhid i azanen

Shahadatayn – Trosvittnesmålet

Det absolut tydligaste och mest direkta uttrycket för Tawhid i azanen är de två vittnesbörden (*al-shahadatayn*):

Ashhadu an la ilaha illa Allah – Jag vittnar om att det inte finns någon sann gud utom Allah.

Ashhadu anna Muhammadan rasulullah – Jag vittnar om att Muhammad är Allahs sändebud.

Det första vittnesbördet är en direkt negation av allt som kan dyrkas utom Allah (*la ilaha* = 'ingen gud'), omedelbart följt av ett bekräftande undantag (*illa Allah* = 'utom Allah'). Denna formulering är i sig en fullständig teologisk sats som utesluter varje form av shirk (polyteism) och bekräftar *Tawhid al-Uluhiyyah*.[\[4\]](#)

Al-Nawawi framhåller i *al-Majmu'* att upprepadet av Shahadatayn i azanen inte är en slump; det är Profetens (saw) avsiktliga placering av Islams grundval mitt i det offentliga rummet – ett dagligt, kollektivt vittnesbörd inför Allah och inför hela skapelsen.^[5]

Avslutningen: La ilaha illa Allah

Azanen avslutas med samma sats: *La ilaha illa Allah*. Ibn Kathir påpekar i sin tafsir (korankommentar) att denna mening – identisk med den som förekommer i Koranen (se sura al-Anbiya' 21:25 och sura Muhammad 47:19) – är summan av all profetisk kallelse sedan Adam (as) till den sista profeten (saw).^[6] Azanen inleds med Allahs Storhet och avslutas med Hans Enhet: en cirkel av Tawhid.

Allahu Akbar – en Tawhid-deklaration i sig

Utropet *Allahu Akbar* ('Allah är störst') upprepas sammanlagt sex gånger i azanen. Medan frasen på ytan kan tolkas som en storhetsförklaring, rymmer den en djup Tawhid-implikation: om Allah är störst – det vill säga störst än allt annat – följer logiskt att inget annat förtjänar dyrkan eller absolut lydnad. Al-Qurtubi lyfter i sin korankommentar fram att *kibr* (storhet/majestät) är en exklusivt gudomlig egenskap.^[7] Att ropa *Allahu Akbar* är därmed en implicit bekräftelse av att Allahs Enhet transcenderar allt skapat.

Indirekta uttryck för Tawhid i azanen

Hayya alas-salah – Kallelsen till dyrkan allena

Meningen *Hayya alas-salah* ('Kom till bönen') tycks i första hand vara en logistisk uppmaning. Men på en djupare nivå är den en kallelse till *Tawhid al-Uluhiyyah* i praktiken: att böja sig inför Allah och ingen annan. Ibn al-Qayyim skriver i *Zad al-Ma'ad* att bönen – *al-salah* – är Tawhids levande uttryck, kropp och ande förenade i underkastelse under Allahs Enhet.^[8] Att kallas till bön är därmed indirekt att kallas till bekräftelse av att ingen annan instans förtjänar denna underkastelse.

Hayya alal-falah – Sann framgång är bunden till

Tawhid

Meningen *Hayya alal-falah* ('Kom till framgång') är teologiskt laddad. Arabiskans *falah* syftar i koranisk kontext på den yttersta framgången – räddning och välgång i detta liv och i det kommande livet. Azanen proklamerar implicit att denna framgång *bara* nås via dyrkan av Allah allena. Ibn Taymiyyah understryker i *al-Aqidah al-Wasitiyyah* att varje form av välgång som söks via ett annat objekt än Allah är ett falskt hopp grundat i shirk (polyteism).^[9] *Falah* tillhör de som håller fast vid Tawhid.

Muhammads vittnesbörd – Tawhids Profetiska kanal

Det andra vittnesbördet, att Muhammad ﷺ är Allahs sändebud, bekräftar indirekt Tawhid på ett avgörande sätt: Muhammad ﷺ uppdrogs *uteslutande* att kalla mänskligheten till Allahs enhet. Att vittna om hans profetskap är att bekräfta budskapet han bar – Tawhid i sin renaste form. Ibn Taymiyyah klargör att kärleken till Profeten ﷺ är en konsekvens av kärleken till Allah, och att följandet av Profeten ﷺ är vägen för att förverkliga Tawhid i livet.

Azanens flukt av Shaytan – Tawhids motpol på flykt

En indirekt men slående indikation på azanens Tawhid-kraft är den hadith i Sahih al-Bukhari där Profeten ﷺ beskriver hur *Shaytan* (Djävulen) flyr när azanen utrops, med ett brus i öronen:^[11]

"När böneutropet ges flyr Satan och drar sig undan med buller tills han inte hör utropet. När utropet är slut återvänder han..." (Sahih al-Bukhari, nr 608)

Shaytan är i Koranen och Sunnah den som sökte undanta sig från att prostas sig för Adam, och som sedan dedikerade sig till att locka Adam och hans efterkommande bort från Tawhid till shirk (se Koranens sura al-A'raf 7:12–17). Att azanens ord driver bort Shaytan signalerar att dessa ord bär en koncentration av Tawhid som är oförenlig med shirk i varje form.

Svaret på azanen – Tawhid förnyas aktivt

Profeten ﷺ instruerade muslimerna att svara på varje mening i azanen, och att be en specifik dua (bön) när azanen är avslutad:[\[12\]](#)

“Allahumma Rabba hadhihi al-da’wat al-tammah wa-l-salat al-qa’imah, ati Muhammadan al-wasilata wa-l-fadilah... innaka la tukhliful-mi’ad.” (Sahih al-Bukhari, nr 614)

Det aktiva svaret på azanen gör den lyssnande muslimen till en medskapare av Tawhid-deklarationen. Varje svar är en ny bekräftelse: ja – det finns ingen gud utom Allah; ja – till Honom ensam strävar vi.

Azanen som daglig Tawhid-struktur

Islams fem dagliga böner, var och en föregången av en azan, innebär att en muslim minimalt hör och besvarar Tawhids kärnformler **fem gånger varje dygn** – och i Fajr-azanen läggs ytterligare en uppmaning till. Ibn Taymiyyah beskriver detta som en gudomlig nådegåva: Tawhid trycks ner i hjärtats djup, gång efter gång, dag efter dag, år efter år.

Psykologiskt fungerar upprepningen precis som Koran och Sunnah föreskriver: hjärtat glömmet. Azanen är ett gudomligt inrättat botemedel mot det glömskan (*ghaflah*) som muslimen annars faller in i. Profeten (saw) sade att de som minns Allah är levande, medan de som inte minns Allah är som döda (Sahih al-Bukhari, nr 6407). Azanen är det kollektiva, regelbundna minnet (*dhikr*) av Tawhid.

Bilal ibn Rabah (må Allah vara nöjd med honom), den förste muezzinen i Islams historia, vittnar om azanens kraft: som tidigare slav torterades han av sin herre för att han utropade *Ahad! Ahad!* ('En! En!'). När han sedermera utnämndes till muezzin var det Tawhids röst – den sanning han lidit för – som nu ekade fritt från minareten i Madinah.[\[14\]](#)

Sammanfattning och slutsats

Azanen är inte ett enkelt böneutrop. Det är en fullständig teologisk deklaration, sammansatt med kirurgisk precision för att förankra muslimen i Tawhid. Direkt proklamerar den:

- Att Allah är den störste (*Allahu Akbar*), vilket utesluter all rival.
- Att det inte finns någon sann gud utom Allah (*La ilaha illa Allah*), Tawhid al-Uluhiyyah i sin klaraste form.
- Att Muhammad ﷺ är sändebudet vars hela uppdrag var att bekräfta och förmedla Tawhid.

Indirekt bekräftar azanen Tawhid genom att:

- Kalla till bön och framgång - som bara nås via dyrkan av Allah allena.
- Driva bort Shaytan - symboliken påminner om att shirk och Tawhid är oförenliga.
- Inbjuda muslimer att aktivt svara - varje svar är ett personligt Tawhid-vittnesbörd.

Fem gånger om dagen påminns muslimer om att det inte finns någon att dyrka utom Allah - inte makt, pengar, människa, helgon eller stat - utan Allah allena. Azanen är Islams puls; och i varje slag slår Tawhid.

Källförteckning (Sunnikällor)

Primärkällor (hadith och Koran)

- Al-Bukhari, Muhammad ibn Ismail. Sahih al-Bukhari. Redigerad av Mustafa al-Bagha. Damaskus: Dar Ibn Kathir, 1993.
- Muslim ibn al-Hajjaj. Sahih Muslim. Kommenterad av Yahya ibn Sharaf al-Nawawi. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Arabi, u.å.
- Abu Dawud, Sulayman ibn al-Ash'ath. Sunan Abi Dawud. Redigerad av Muhammad Muhyi al-Din Abd al-Hamid. Beirut: Dar al-Fikr, u.å.
- at-Tirmidhi, Muhammad ibn Isa. Sunan at-Tirmidhi. Beirut: Dar al-Gharb al-Islami, 1998.

Klassisk aqidah och fiqh

- Ibn Taymiyyah, Ahmad ibn Abd al-Halim. Majmu' al-Fatawa. 37 vol. Riyadh: Maktabat al-Ubaikan, 1997.
- Ibn Taymiyyah. Al-Aqidah al-Wasitiyyah. Kommenterad av Muhammad Khalil Harras. Kairo: Dar al-Fikr al-Arabi, 1997.
- Ibn al-Qayyim al-Jawziyyah, Muhammad ibn Abi Bakr. Zad al-Ma'ad fi Hady Khayr al-Ibad. 6 vol. Beirut: Mu'assasat al-Risalah, 1994.
- Muhammad ibn Abd al-Wahhab. Kitab al-Tawhid. Riyadh: Dar al-Salam, 1996.

Korankommentarer (tafsir)

- Ibn Kathir, Ismail ibn Omar. Tafsir al-Qur'an al-Azim. 8 vol. Riyadh: Dar al-Tayyibah, 1999.
- Al-Qurtubi, Muhammad ibn Ahmad. Al-Jami' li-Ahkam al-Qur'an. 20 vol. Kairo: Dar al-Kutub al-Misriyyah, 1964.

Fiqh och hadithvetenskap

- Al-Nawawi, Yahya ibn Sharaf. Al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab. 23 vol. Jeddah: Maktabat al-Irshad, u.å.
- Ibn Hajar al-Asqalani, Ahmad ibn Ali. Fath al-Bari Sharh Sahih al-Bukhari. 13 vol. Beirut: Dar al-Ma'rifah, 1959.
- Al-Dhahabi, Shams al-Din. Siyar A'lam al-Nubala'. 25 vol. Beirut: Mu'assasat al-Risalah, 1985.

[1]

Ibn Taymiyyah, Majmu' al-Fatawa, vol. 10, s. 149–155 (Riyadh: Maktabat al-Ubaikan, 1997). Han kategoriserar Tawhid i tre grenar: Rububiyyah, Uluhiyyah samt al-Asma wa-l-Sifat.

[2]

Muhammad ibn Abd al-Wahhab, Kitab al-Tawhid, kap. 1 (Riyadh: Dar al-Salam, 1996). Boken inleds med ayat ur Koranen som betonar Uluhiyyah.

[3]

Sahih al-Bukhari, Kitab al-Adhan, hadith nr 604. Se även Sahih Muslim, Kitab al-Salat, hadith nr 379.

[4]

Koranens ord 'La ilaha illa Allah' upprepas i azanen i identisk form. Jfr. Ibn al-Qayyim, Zad al-Ma'ad, vol. 2, s. 354–358 (Beirut: Mu'assasat al-Risalah, 1994).

[5]

Al-Nawawi, al-Majmu' Sharh al-Muhadhdhab, vol. 3, s. 87 (Jeddah: Maktabat al-Irshad, u.å.). Al-Nawawi förklarar att Shahadatayn i azanen bekräftar Islams grundpelare och är en offentlig proklamation av trons kärna.

[6]

Ibn Kathir, Tafsir al-Qur'an al-Azim, kommentar till Sura al-Anbiya' 21:25 och Sura Muhammad 47:19 (Riyadh: Dar al-ayyibah, 1999).

[7]

Al-Qurtubi, al-Jami' li-Ahkam al-Qur'an, kommentar till Sura al-Baqarah

2:255 (al-Ayat al-Kursi). Al-Qurtubi betonar att Allahs Storhet (Kibr) är en av Hans exklusiva egenskaper (Kairo: Dar al-Kutub al-Misriyyah, 1964), vol. 3, s. 270.

[\[8\]](#)

Ibn al-Qayyim, Zad al-Ma'ad, vol. 2, s. 354. Han skriver att azanens ord 'Hayya alas-salah' leder den troende till det enda som ger verklig framgång - dyrkandet av Allah allena.

[\[9\]](#)

Ibn Taymiyyah, al-Aqidah al-Wasitiyyah, kommenterad av Muhammad Khalil Harras (Kairo: Dar al-Fikr al-Arabi, 1997), s. 23-27.

[\[11\]](#)

Sahih al-Bukhari, hadith nr 611. Abu Hurayra (ra) berättar att Profeten ﷺ sade: 'När muezzinen utropar Allahu Akbar flyr Shaytan med brus i öronen...' Se även Sahih Muslim, hadith nr 389.

[\[12\]](#)

Sahih Muslim, Kitab al-Salat, hadith nr 385. Profeten ﷺ undervisade att svara på varje mening i azanen befäster troendets hjärta i Tawhid.

[\[14\]](#) Shams al-Din al-Dhahabi, Siyar A'lam al-Nubala', vol. 1 (Beirut: Mu'assasat al-Risalah, 1985), s. 355-360. Se även Ibn Hajar al-Asqalani, Fath al-Bari, kommentar till Kitab al-Adhan (Beirut: Dar al-Ma'rifah, 1959).